

1 000 DOBRÝCH KNÍH

PhDr. Jana Amrichová, Mgr. Štefan Kolivoško *

Súčasťou spoločenského večera na seminári Kríza čítania III bola aj prezentácia publikácie 1 000 DOBRÝCH KNÍH, ktorú vydala Verejná knižnica Jána Bocatia v Košiciach.

Kde inde sa mala prezentovať táto kniha, ak nie na stretnutí, kde sa hovorilo o knihách a čítaní a kde boli predovšetkým knihovníci.

Táto udalosť sa začala večer o siedmej, keď už boli účastníci seminára síce trochu unavení z celodenných prednášok (poznáme, že výborných a veľmi zaujímavých), ale zároveň sa tešili na spoločenský večer, počas ktorého si budú môcť navzájom vymieňať svoje dojmy a ako inak – pokračovať v rozprávaní o svojej práci.

Sadali si za prestreté stoly, keď riaditeľka Verejnej knižnice Jána Bocatia v Košiciach PhDr. Klára Kernerová pri osobitnom stole zapalovala sviečku na svietniku, nalievala si čaj do porcelánovej šálky a pomaly ho zamiešala lyžičkou. Toto všetko sa dialo bez slov... Potom sa posadila do kresla, zobrala do rúk knihu a začala čítať. Čítala príbeh o knihe.

Prezentovaná kniha je vlastne plná takýchto príbehov. A napokon predstavila tých, ktorí sa v najväčšej miere zaslúžili o to, aby „kniha príbehov o knihách“ uzrela svetlo sveta.

„Krstní rodičia“ – spisovateľka Doc. Etela Farkašová a riaditeľ dolnokubínskej knižnice Dr. Milan Gonda vyjadrili nielen radosť, že sa zrodila takáto kniha, ale aj veľké uznanie jej autorom a popriali knihe dobrý štart do života.

Čo všetko predchádzalo tejto udalosti?

Čítanie sprevádza knihovníkov po celý život – ten profesionálny aj ten súkromný. Je pre nich potešením i každodennou prácou. Snažia sa vryť do pamäti čo najviac názvov a mien spisovateľov, aby vedeli pohotovo reagovať na tú, pre nich neraz až „hrôzostrašnú“ požiadavku čitateľa: „Dajte mi, prosím, nejakú dobrú knihu.“

Každý knihovník má svoj recept, ako si v tejto situácii pomôcť. Jeden vie presne, do ktorej police na regáli siahnuť, iný si urobí zoznam kníh, ďalší sa spolieha na knihy, ktoré vrátili čitatelia, vychádzajúc pritom z predpokladu, že dobré sú tie knihy, ktoré sa často požičiavajú. Každý z nich sa však už určite ocitol v situácii, keď „svoju ponuku“ dobrých kníh vyčerpal a musel úporne premýšľať, ako sa z tejto situácie dostať tak, aby neutrpela jeho knihovnícka česť.

Musíme povedať, že toto je dlhodobý problém bez konkrétneho odborného riešenia. Keďže patríme medzi tých, ktorí sa pravidelne stretávajú s touto otázkou čitateľou, pokúšali sme sa dospieť k nejakému profesionálnemu riešeniu. Ako vieme, knižnice na východnom Slovensku sú v knihovníckom svete a najmä v tom bibliografickom známe schopnosťou spolupracovať, v 80. rokoch sa tu zrodila myšlienka zostaviť tematické bibliografie krásnej literatúry. Na projekte sa zúčastnili všetky terajšie regionálne knižnice. V priebehu štyroch rokov bolo spracovaných 40 tém z krásnej literatúry. Boli medzi nimi také témy, ako *Poľovnícke a rybárske príhody*, *Šport v krásnej literatúre*, *Ten život študentský*, *Špionážne príbehy* či *Eposy, báje, mýty* alebo rozsiahle Balzacovo dielo *Ludská komédia*.

Napriek kvalitnému spracovaniu s rešpektovaním pravidiel tvorby bibliografického záznamu sa na ne

v knižniciach pozabudlo. Čo bolo príčinou? Možno aj nedostatočná propagácia knihovníkmi a čitateľmi. Vedieť predať svoju prácu, to sa v tých predrevolučných časoch akosi „nenosilo“. Uvedomovali sme si, že je to síce krôčik dopredu, ale ešte to nebolo ono.

Keď v 90. rokoch prenikla do knižníc výpočtová technika, chceli sme ju využiť pri vecnom spracovaní krásnej literatúry, chýbal nám len heslár z tejto oblasti. Navštívili sme aj Slovenskú národnú knižnicu v Martine. Krásna literatúra sa tu spracovávala iba z hľadiska žánru a formy a predmetové spracovanie sa uplatňovalo len pri náučnej literatúre, čo nevyhovovalo našim potrebám. Po týchto pokusoch upadli „dobré knihy na čítanie“ na nejaký čas do zabudnutia. V našich myšliach však naďalej rezonovala myšlienka, že takúto pomôcku knihovníci, ale predovšetkým čitatelia potrebujú a že ju musíme spracovať tak, aby v nej bolo zachytené to nehmateľné puto, ktoré vzniká medzi knihovníkom a čitateľom vo chvíli, keď mu odporúča niečo dobré na čítanie. To sa dá dosiahnuť len cez osobnú výpoveď. Nuž a tak sa zrodil projekt *1 000 dobrých kníh*, výber kníh odporúčaných knihovníkmi čitateľom. Nie je to selekcia urobená podľa atribútov literárnych kritikov, výber je určený každému typu čitateľa. Rozhodnutie zostaviť takýto výber nebolo vecou náhody ani módnou záležitosťou. Jednoducho sme cítili potrebu ponúknuť knihy, ktoré sme sami prečítali a o ktorých vieme, že sa ich oplatí prečítať. Rukami knihovníkov vo verejných knižniciach prejdú množstvá kníh, ktoré prevezmú od svojich čitateľov, aby ich založili do polic a následne vybrali na opätovné vypožičanie.

Knihovníci sú vo väčšine prípadov nielen vášniví čitatelia, ale aj dobrí poslucháči, ktorí pozorne počúvajú názory čitateľov na prečítané knihy. Dôkazom prečítania knihy býva neraz aj jej vzhľad – mnohé knihy sú ošúchané, pretože boli veľa ráz čítané. To zároveň naznačuje, že by bolo vhodné opäť ich vydať.

* Verejná knižnica Jána Bocatia, Košice
e-mail: j.amrichova@vkjb.sk, kolivosko@centrum.sk

Po roku 1989 nastal rozmach vo vydávaní kníh, ktoré lákali viac svojím obalom než obsahom, vďaka čomu mnohé knihy vydané pred týmto obdobím upadali do zabudnutia. To bol ďalší dôvod, aby sme na tieto knihy upozornili. Do tisícky kníh sme vybrali publikácie, ktoré sa dobre čítajú a majú určitú literárnu hodnotu. Rok vydania sme ohraničili prelomovým rokom vstupu do tretieho tisícročia; išlo teda o knihy, ktoré boli vydané do roku 2000.

Celkovo bolo spracovaných vyše 1 000 kníh, aby bolo z čoho vyberať. Pri určení počtu sme vychádzali z predpokladu, že aktívny čitateľ prečíta priemerne 400 kníh, takže „tisíčka“ by mu mohla stačiť. Od jedného autora sme vybrali najviac tri knihy, domnievame sa totiž, že ak sa čitateľovi zapáči kniha určitého autora, rád siahne i po ďalších jeho knihách.

K realizácii projektu sme pristúpili v roku 1999. Keď sme sa symbolicky postavili na štartovaciu dráhu, netušili sme, aká zložitá cesta nás čaká. Z matematického hľadiska to vyzeralo veľmi jednoducho – na Slovensku máme 37 regionálnych knižníc a ak sa tieto knižnice zapoja do projektu, 1 knižnica by mala spracovať asi 27 kníh. Aké to je jednoduché!

Ešte na začiatku, keď sme vyberali tituly kníh, postavili sa do „štartovacích blokov“ takmer všetci. Pri konkrétnom spracovávaní však väčšina z nich odpadla a na ďalšej ceste nás už sprevádzali len 2 knižnice – Verejná knižnica Michala Rešetku v Trenčíne a Turčianska knižnica v Martine. Nakoniec sme ostali na trati sami – knihovníčky a knihovník z Verejnej knižnice Jána Bocatia v Košiciach a niekoľko našich známych, priateľov knihy a dobrého čítania.

Tak to už v živote býva... Keď sa ostatní odvrátia od začatej roboty, zostáva na tých druhých, či od roboty tiež zutekajú, alebo zostanú a pustia sa do tvrdej práce. V našom prípade sme volili druhé riešenie. Oslovili sme aj ďalších kolegov z našej knižnice (všetko na princípe dobrovoľnosti), aby sa zapojili do projektu. V procese tvorby pribudlo niekoľko ľudí, ale niektorí sa vzdali, až sa vykryštalizovalo „tvrdé jadro“, ktoré vydržalo do konca. Už na začiatku sme pochopili, že ak chceme priviesť projekt do úspešného konca, musíme dodržiavať pri spracovaní príbehov o knihách pevný systém, čo sa nám podarilo. Schádzali sme sa každý druhý týždeň, vždy v utorok ráno o pol ôsmej v pracovni zástupcu riaditeľa. Každý z nás priniesol svoj príbeh o knihe. Potom sme príbehy nahlas čítali a spoločne ich hodnotili. V začiatkovej fáze projektu nebol problém pripraviť si príbeh, lebo každý člen tímu mal prečítané určité množstvo kníh. Problémy nastali až vtedy, keď sa začali spracúvať knihy, ktoré sme neprečítali. Na prvý pohľad sa môže zdať, že dva týždne na prečítanie knihy stačia. Ozaj stačia, ak sa to robí raz, dva razy, ale keď treba do každého druhého utorka knihu nielen prečítať, ale napísať o nej aj príbeh, sú dva týždne veľmi krátkym obdobím.

Dlho sme diskutovali o tom, ako priblížiť obsah knihy čitateľovi. Nakoniec sme dospeli k názoru, že optimálnym riešením je príbeh či drobná esej o našich pocitoch z prečítaného alebo o udalostiach, ktoré sme s konkrétnou knihou zažili. Väčšina titulov je spracovaná týmto spôsobom. Príbehy možno rozdeliť do dvoch skupín – na príbehy opisujúce skutočnú situáciu, pocity, vnemy, ktoré s ňou zažil knihovník, a na fiktívne príbehy, ktoré si

knihovník vymyslel. Príbehy sú niekedy nahradené výstižnou ukážkou z knižky, ktorá by mohla čitateľa zaujať. V minimálnom počte sa vyskytujú charakteristiky, ktoré majú skôr znaky anotácie. Na ilustráciu pripájame ukážky jednotlivých typov príbehov.

Anotácia sťažený príbeh

BASTOS, Augusto Roa: Syn človeka. Bratislava : Pravda, 1975. 340 s.

Príbeh je veľmi drsný, plný bojov, prenasledovania, väzenia, krvi, špiny... Dej románu je zasadený do rámca roľníckeho povstania v Paraguaji. Pekná myšlienka: Človek stále pribíja na kríž človeka a zdá sa, že ľudský rod je navždy prekliaty – veľmi aktuálne aj v dnešnej dobe.

Skutočný príbeh – zážitok knihovníka s danou knihou

ČOPIČ, Branko: Somárske roky. Bratislava : Mladé letá, 1964. 173 s.

Cestoval som z Košíc do Bratislavy. Na poslednú chvíľu som si obstaral knihu do vlaku, vlastne mi ju odporučila kolegyňa. Po prečítaní úvodných strán, v preplnenom vagóne, nastali trápne chvíle. Začal som sa nahlas smiať. Ľudia mierne počudovane pokukávali po knižke, ktorú som čítal. Po chvíli, keď som sa zbadal, že vzbudzujem pozornosť, som knihu odložil. Lenže, nedalo mi, opäť som zobral knihu do ruky. Ľudia teraz už krútili hlavami, lebo ja som sa nesmiel, ale priam rehotal. Dospelý čitateľ by sa nemal odradiť tým, že kniha má detských hrdinov. Román môže čítať každý – od 10 do 99 rokov.

Fiktívny príbeh knihovníka s knihou

HRABAL, Bohumil: Obsluhoval som anglického kráľa. Praha : Československý spisovateľ, 1990. 203 s.

Som malá, útlá knižka. Vidno na mne, že som prešla viacerými rukami. Pred nejakým tým rokom, keď som uzrela svetlo sveta, neohrjala som sa vôbec na polici. Čítali ma muži i ženy. Niektorí preto, aby mohli len tak medzi rečou prehodiť: „Dočítal(a) som práve Hrabala.“ A významne doložili: „Hm!“ Ďalší preto, lebo počuli: „Oplatí sa to prečítať. Nevšedné!“ A iní si zasa šepkali: „Je tam veľa erotiky.“ Dočítala si ma. Rozmýšľaš? Čo je skutočnosť a čo autorova fikcia? Obsluhoval môj hrdina habešského cisára, bol svedkom mnohých avantúr vysoko postavených ľudí? Bridí sa ti jeho spriahnutie s „nadľudmi“, ktorí si chceli privlastniť celý svet? Ešte stále premýšľaš? To je dobre! Zasiahla som ťa. P. S. Dodávam, že román bol sfilmovaný.

Úryvok z knihy ako príbeh

GREGOR, Achille: Patálie v Panonii. Praha : Mladá fronta, 1972. 179 s.

Vážený čitateľ, započúvaj sa do úryvku z tejto bezchybnej humoristickej knihy: „Potloukaje se ulicemi, viděl na trhu

v jednom stánku hromadu červených bobulí s nápisem Cseresznye p. 1 kg – 6 Ft. (Cseresznye – druh papriky). Odpočítal šesť forntů a koupil jich kilo. Stačilo jen dvakrát kousnout ... V okamžiku, kdy pustil sáček, oběma rukama se chytil za hlavu a z očí mu vytryskly proudy slz, seskupili se kolem něho lidé, kteří se domnívali, že se ztratil. Prodchnouti snahou pomoci, zavolali strážníka, z čehož Naftalín usoudil, že chtějí dát sebrat prodavačku, která mu prodala ten vitriol. Vyrážel ze sebe: Pálí – pálí ústa! „Pályi utca“ – usoudili všichni spokojeně. Zavolali taxikáře, řekli mu tu adresu a ten ho ochotně odvezl na stanovené místo a za třicet forntů. Domů utíkal tři čtvrtě hodiny poklusem. Večer ho přestala pálit ústa a začal ho pálit žaludek. Ráno ho přestal pálit žaludek a začalo ho pálit naopak. Dopoledne strávil v sedě ve vaně. Tak poznal Naftalín Cseresznye, nejpálivější ze všech pálivých paprik na světě, a byl to jeho nejfantastičtější zážitek z Budapešti.“ A ty, vážený čitateli, při čítaní zabudneš na svoje každodenné starosti.

Po viac ako šesťročnom úsilí sme mohli povedať, že projekt je ukončený. A nebolo to tak. Spracovaných bolo síce viac ako tisíc príbehov, ale zostalo ešte veľa práce – korektúry a vôbec celé menežovanie vydania knihy. V praxi to znamenalo konečný výber príbehov, ktoré sa v knihe objavia, ich jazyková úprava, napísanie úvodných častí, tiráže, ISBN atď. Nemálo času zabrala technická príprava – stretnutia s grafikmi a tlačiarňami. Tie to práce sa tiež urobili a kniha konečne začína žiť svoj samostatný život.

Na záver musíme podotknúť, že každý projekt podobného charakteru prináša popri hlavnom ciele aj vedľajší produkt, ako sa dnes hovorí, „bonus“, teda akýsi prídavok navyše. V našom prípade ide o saturáciu ďalšieho literárneho vzdelávania vybraných pracovníkov knižnice. Na „utorkových“ stretnutiach knihovníci o konkrétnom literárnom diele nielen referovali, ale zámerne a programovo diskutovali o mnohých problémoch literatúry.

HARRY POTTER – BESTSELLER V DETSKEJ LITERATÚRE

Ako presvedčiť detských čitateľov, že nielen Harry Potter je čitateľný.

Mgr. Gabriela Futová *

Hovoríť o úspechu knihy *Harry Potter* je dnes už opakovaním tisíckrát opakovaného. Napriek tomu sa k tejto téme vrátim, aby sme si stručne zhrnuli, v čom vlastne spočíva úspech knihy o Harrym Potterovi:

- osudy teenegera – čarodejníka – neskutočná fantázia autorky, ktorá sa odzrkadľuje v opisovaní mysteriózneho sveta čarodejníkov, ale i bežné problémy školákov – skvelá kombinácia,
- reklama – knihy o Harrym Potterovi mali kvalitnú propagáciu, ktorá naozaj „zobudila aj spiacich“ čitateľov, t. j. deti, ktoré síce vedia čítať, ale čítaniu neholdujú,
- prepracovaná marketingová stratégia – vydávať knihy rok po roku, napínať zvedavosť čitateľov až na prasknutie – to je naozaj majstrovský ťah (a možno len obdivovať J. K. Rowlingovú, že sa nezľakla takej zodpovednosti – sľúbiť pri vydaní prvého dielu hneď sedem dielov).

Odhliadnuc od všetkých týchto faktorov sú knihy o Harrym Potterovi napísané naozaj výborne. A jeho odporcovia, aj keď neradi, svojimi hlasmi výdatne napomáhajú reklame.

To, že Harry Potter vyvolal doslova „čítaciu mániu“, je nepopierateľné. Spôsobil však aj iné veci – po Harrym nastal boom kníh s čarodejníckou tematikou. Čarodejnícke témy sú pritom stále žiadané, lebo kúzla a čary deti fascinujú. Priznám sa, istý čas som im podľahla aj ja, dnes mám však pocit, že ich je už priveľa.

Zhruba pred šiestimi rokmi som robila v rámci *Dňa bosoriek* malý prieskum o knihách s čarodejníckou tematikou. Samozrejme, patril k nim *Harry Potter* a okrem toho *Malá bosorka* Otfrieda Preusslera, *Čarodejná metla* Mary Nortonovej, *Čarodejnice* Roalda Dahla, *Čarodejník z krajiny OZ*, *Čarodejnica Dorka* či *Ježibaba Eulália* a ešte zopár iných kníh. Keby som podobný prieskum robila dnes, zoznam by bol nepomerne dlhší. Harry Potter totiž neovplyvnil iba detských čitateľov, ale aj detských autorov, ktorí vycítili príležitosť a podľahli trendu kúziel a čarov. Či je to v poriadku, je otázne – detským čitateľom sa čarodejnícke témy ešte stále nezunovali. Ja osobne však pri novej knihe, ktorá má v názve slovo čarovný, čarovné, čarovná „dostávam vyrážky“. Ešte viac ma zamrazí, ak natrafím na knihu, ktorá síce v názve takéto slová nemá, ale v podstate je akýmsi Potterovým plagiátom, vydávajúc sa pritom za originál. Konkrétne ide o knihu *Laura a tajomstvo Aventure* od Petra Fruenda. Mňa to opisovanie rozhodne pobúrilo, detských čitateľov však ani nie. Ak som sa s niekoľkými deťmi na túto tému rozprávala, podobnosť s Harrym

* Knižnica P. O. Hviezdoslava, Prešov
e-mail: gabfut@centrum.sk